

gre le za kritiko medijev, temveč avtorji besedil postavijo delo novinarjev v širši kontekst in iščejo vzroke za vplive na poročanje, kakršno je. Avtorji besedil izhajajo predvsem iz perspektive, da je etničnost (ethnicity) predvsem odnosni fenomen, ki svoj pomen spreminja glede na potrebo. Vsekakor bi bilo zanimivo vedeti, kako je s tem pri nas. So slovenski mediji unikatni ali le kopija poročanja zahodnih medijev?

Blaž LENARČIČ

Thomas L. Friedman

The Lexus and the Olive Tree

(newly updated and expanded edition)

First Anchor Books Edition, New York 2000, 490 str.

Odprite svoje meje krutemu napadu globalizacije, brez zaščitnih filtrov, pa greste lahko ponoči spat trdno prepričani da ste Indijanec, Egipčan, Kitajec ali celo Izraelec. Ko se naslednje jutro zbudite pa ugotovite, da vaši otroci izgledajo kot Ginger Spice in se vaši sinovi oblačijo kot Hulk Hogan. Na tak način predstavi Thomas L. Friedman neusmiljeno delovanje današnje globalizacije v svoji knjigi *The Lexus and the Olive Tree*.

Zadeve, ki se dogajajo v svetu danes, nam Friedman razloži kot interakcijo med tem kaj je novo kot Lexus in kaj je staro kot grčavo oljčno drevo na bregu reke Jordan.

Lexus in oljka sta bila namreč zelo dobra simbola za post hladno vojno obdobje: zdi se, da pol sveta dela na tem, da zgradi boljši Lexus, polovica sveta pa je še vedno ujeta v boj za posest oljčnih dreves. Lexus proti oljki, zgodba zakaj je Kajin ubil Abela, zgodba o tehnologiji, ki jo predstavlja Lexus, in skupnosti, ki jo predstavlja oljka. V sistemu hladne vojne je bila naši oljki najbolj verjetna grožnja, grožnja drugega oljčnega drevesa. Danes pa prihaja največja grožnja iz Lexusa in sicer od vseh anonimnih transnacionalnih tržnih sil in tehnologij, ki sestavljajo globalni ekonomski sistem.

Če želimo razumeti obdobje po hladni vojni, moramo razumeti globalizacijo, kajti tisto, kar je novo, je sistem. Globalizacija

je dominantni mednarodni sistem, ki je zamenjal sistem hladne vojne po padcu berlinskega zidu. Sistem hladne vojne je temeljil na ravnotežju med državami, medtem ko globalizacija temelji na ravnotežju med državami in drugimi državami, ter med državami in "elektronsko čredo" ter supermarketi.

Globalizacija kot mednarodni sistem svojo lastno strukturo moči, svoja lastna pravila, ideje, perspektivo planeta, tehnologije, ki jo definirajo, merila, svojo definicijo strahu...

Od kje prihaja globalizacija? Odgovor se začne tako: svet hladne vojne je bil kot široka planota, prekržana in razdeljena z ograjami, zidovi, jarki in slepimi ulicami. Nemo goče je bilo iti kam daleč ali hitro, ne da bi se zaletel v berlinski zid, železno zaveso, varšavski pakt ali kakšne kontrolne postaje. In za temi ograjami ter zidovi so dežele proizvajale svoje lastne univerzalne oblike življenja, politike, ekonomije in kulture. Lahko so bile v prvem, drugem ali tretjem svetu. Četudi so imele zelo različen ekonomski sistem (od centralnega planiranja do svobodnega trga), različen politični sistem (od demokracije do diktature) so razlike med njimi vedno ostajale ostre, ker so bili vmes zidovi s katerimi so se zaščitile. Ko so te ovire padle so se pojavile tri temeljne spremembe: v komuniciranju, v investicijah in v učenju o svetu. Te spremembe so bile rojene in potisnjene v inkubator v času hladne vojne ter dosegle kritično točko v poznih osemdesetih letih. Tako, da sedaj obstajata le hitri in počasni svet.

Sistem hladne vojne je bil simboliziran z eno besedo - zid. Tudi sistem globalizacije je simboliziran z eno besedo - mreža. V obdobju hladne vojne smo posegali po vroči liniji (rdeči telefon), v obdobju globalizacije pa posegamo po internetu. Sistem globalizacije ni zamrznjen, kot je bil sistem hladne vojne, ampak je dinamičen nadaljujoči se proces. Zato Friedman definira globalizacijo takole: je neuklonljiva integracija trgov, nacionalnih držav in tehnologij do stopnje, ki ji nismo bili priča še nikoli - na tak način, da omogoča posameznikom, korporacijam in nacionalnim državam dosežati stvari po svetu dlje, hitreje, globlje in ceneje kot kdajkoli prej, in to tako, da omogoča svetu, da

doseže posameznike, korporacije in nacionalne države hitreje, dlje, globlje in ceneje kot kdajkoli prej.

Globalizacija, kot jo danes pozna večina ljudi, je stara 10 let, Friedman pa loči še dve obdobji pred tem.

V prvem obdobju globalizacije (do leta 1914) so ljudje migrirali bolj kot si predstavljamo, in če migracijam dodamo še izum parnika, telegrafa, železnice in telefona, lahko mirno rečemo, da je to prvo obdobje globalizacije pred prvo svetovno vojno svet zmanjšalo iz velikosti velik (large) na velikost srednje (medium).

Drugo obdobje globalizacije obsega 75 let, in sicer od prve svetovne vojne pa do konca hladne vojne, kar lahko označimo le za dolgo obdobje premora med enim in drugim obdobjem globalizacije.

Današnje obdobje globalizacije se od ostalih obdobji ne razlikuje le v stopnji in načinu obsega, ampak tudi tehnološko (mikročipi, sateliti, optični kabli, internet...) in politično (zgodnje obdobje je bilo dominacija britanske oblasti, danes prevladuje ameriška oblast). Današnje obdobje je skrčilo svet iz velikosti srednje (medium) na velikost majhno (small).

Ideja v ozadju globalizacije je svobodni tržni kapitalizem. Globalizacija pomeni širitev svobodnega tržnega kapitalizma v vsako državo na svetu. Ima svojo dominantno kulturo, kar razlaga tendence k homogenizaciji do določene stopnje. Merilo, ki definira globalizacijo, je hitrost. Ima pa tudi svoj demografski vzorec - hitro premikanje ljudi iz ruralnih področij in kmečkega stila življenja v urbana področja z urbanim načinom življenja, bolj intimno povezanimi z globalno modo, hrano, trgi in razvedrilnimi trendi.

Sistem globalizacije je zgrajen iz treh ravnotežij, ki medsebojno vplivajo eno na drugo: prvo je tradicionalno ravnotežje med nacionalnimi državami, drugo je ravnotežje med nacionalnimi državami in globalnimi trgi ter zadnje, tretje, med posamezniki in nacionalnimi državami.

Izziv v današnji dobi globalizacije je najti zdravo ravnotežje med ohranjanjem čuta identitete, doma in skupnosti ter početi to, kar zahteva preživetje znotraj globalizacijskega sistema. Preživetje globalizacije kot si-

stema bo odvisno od tega, kako uspešno se vsak izmed nas bori s tem ravnotežjem.

Spremembo komuniciranja, ki se je zgodila v zadnjem času, Friedman imenuje "demokratizacija tehnologije". Gre za to, da se omogoči čim več ljudem, z vse več osebnimi računalniki, modemi, gsm telefoni, kabelskimi sistemi in povezavami z internetom, da bi lahko segli globlje in hitreje v vse več dežel ter ceneje kot kdajkoli prej v zgodovini. ?Demokratizacija tehnologije? je rezultat več inovacij, ki so se pojavile v osemdesetih letih. Te inovacije so zajele računalnike, telekomunikacije, miniaturizacijo, tehnologijo za kompresijo ter digitalizacijo. S pomočjo take komunikacije sta se povečali stopnja in intenzivnost povezanosti, s katero je svet povezan v en globaliziran tržni prostor in vas. Gre za število ljudi in dežel ki so se sposobne udeleževati današnje globalne ekonomije in informacijskega omrežja.

"Microchip Immune Deficiency Syndrome" je po Friedmanu politična bolezen, ki definira ero globalizacije. MIDS je ponavadi skoncentrirana v tistih deželah in podjetjih, katerim se ne uspe cepiti proti spremembam, ki jih prinašata mikročip in demokratizacija tehnologije financ in informacij. Simptomi te bolezni se pojavijo, kadar dežela ali podjetje pokaže dosledno nezmožnost porasta produktivnosti, plač, življenjskega standarda, znanja in konkurenčnosti, ter prepočasi odgovarja na izzive hitrega sveta. Najpogosteje zajame MIDS dežele, ki slonijo na korporativnih modelih hladne vojne. Edino poznano zdravlilo proti tej bolezni je četrta demokratizacija, to je demokratizacija odločanja in toka informacij ter dekoncentracija moči v podjetjih ali deželah.

"Zlati prisilni jopič" (Golden Straitjacket) po Friedmanu predstavlja oblačilo, ki definira politiko in ekonomijo v eri globalizacije. Hladna vojna je nosila Maovo obleko, Nehrujev jopič in rusko kožo. Globalizacija ima samo "zlati prisilni jopič".

"Zlati prisilni jopič" se je začel šivati leta 1979 z britansko ministrico Margaret Thatcher. Ta plašč je kmalu zamenjal Reaganov jopič s svojimi pravili. Thatcherjeva in Reagan sta skombinirala dele ekonomije, ki imajo moč odločanja s tradicionalno keynesian-

sko ekonomijo ter ju obesila na svobodni trg. Da država lahko obleče ?zlati prisilni jopič?, mora organizirati privatni sektor kot primarni motor svoje ekonomske rasti. Tedaj pa se zgodita dve stvari; ekonomija poraste in politika se zoži.

Naslednji vir moči v današnjem svetu je po Friedmanu ?elektronska čreda? (Electronic Herd). "Elektronsko čredo" sestavljajo borzni posredniki ter finančniki brez obrazov, ki sedijo za računalniškimi zasloni po celem svetu ter obračajo denar.

Da bi bila današnja država uspešna, si mora ne samo nadeti ?zlati prisilni jopič?, ampak se mora pridružiti tudi ?elektronski čredi? in prav ta interakcija je center današnje globalizacije.

V osemdesetih letih je bil internet novost, v devetdesetih letih uporabna tehnologija, ob koncu tisočletja pa nepogrešljivo orodje za poslovanje. V prihodnosti pa bo, po Friedmanu, postal ogromen primež, ki bo sistem globalizacije (hitri svet, "elektronska čreda", supermarketi in "zlati prisilni jopič") stiskal in stiskal okrog na način, ki bo manjšal svet ter ga hkrati delal vsak dan hitrejšega.

Iz sveta, kjer veliki jedo majhne, smo se premaknili v svet, kjer hitri jedo počasne. V sistemu globalizacije ni več pomembno kje si. Nič več ni pomembno tudi kdo si bil, vse kar šteje sedaj je, kaj si. Tako v današnjem obdobju šteje le kakovost države. Potrebujemo manjše države, kajti potreben je svobodni trg, da dodeli kapital, potrebujemo pametnejše, boljše in hitrejšje države z birokrati, ki znajo regulirati svobodni trg, ne da bi jim ušel iz rok.

V svetu globalizacije ni več mogoče zapustiti doma, kajti globalizacija ustvarja enoten trg, saj homogenizira potrošnjo po vsem svetu. In prav zato, ker homogenizira kulturo in požira okolje, prihaja tako hitro. Obstaja resna nevarnost, da bo v samo nekaj desetletjih izbrisala ekološke in kulturne razlike, ki so nastajale milione let človeškega in biološkega razvoja. Najpomembnejši filter, po mnenju Friedmana, je v tem primeru "glocalizacija" (glocalization), kar definira kot sposobnost kulture, da takrat, ko sreča druge močne kulture, absorbira vplive, ki naravno sodijo vanjo in tako obogati kulturo,

hkrati pa se tudi izogne stvarim ki so ji resnično tuje. Edini namen glocalizacije je ta, da se globalizacijo vključi v posamezno kulturo, ne da bi napravila kakršnokoli škodo.

Amerikanizacija je globalizacija. Elite v različnih državah prepričujejo svoje ljudi naj ne podpirajo ameriških restavracij (Taco Bell, Mc Donald's...). Vendar brez uspeha, saj te ponujajo navadnim ljudem tisto, po čemur hrepenijo. Ponujajo jim njihove fantazije o svetu v katerem bi radi živeli, iz istih razlogov hodijo Američani v Universal Studios; da bi videli izvir njihovih fantazij. Torej je globalizacija sredstvo za širjenje fantazij o Ameriki po celem svetu.

Amerikanizacija-globalizacija: zapri vrata, prišla bo skozi okno, zapri okno, prišla bo po kablu, prereži kabel, prišla bo po telefonski liniji, prereži telefonsko linijo, prišla bo po satelitu. Ko vrže proč mobilni telefon, je tam zunaj na plakatu, ko snameš plakat pride skozi prostor kjer delaš. Poješ jo, pride vate. Skratka ustvarja razmere, da otroci vidijo svet drugače kot so ga njihovi starši; in vse je krivda Amerike.

Knjiga Pulitzerjevega nagrajenca Thomasa Friedmana je verjetno za vsakega, ki hoče razumeti globalizacijo, nujno branje. Je tudi uvod v razumevanje kompleksnih problemov kibernetičnega prostora, svetovne virtualne ekonomije 21. stoletja ter globalne vasi. Posebej velja pohvaliti Friedmanov stil pisanja, ki je zmes anekdot, analiz in zanimivih analogij, tako da je branje vseskozi zabavno in kar je gotovo najpomembnejše - razumljivo.

Vsako noč gre lev v džungli spat vedoč, da bo moral zjutraj, ko sonce vzide, ujeti najbolj počasno gazelo, če ne bo hotel biti lačen. Vsako noč gre gazela spat vedoč, da bo morala zjutraj, ko vzide sonce, ubežati najhitrejšemu levu, če noče postati njegov zajtrk. Kar vesta pa oba, tako lev kot gazela, ko odhajata spat, pa je to, da bosta morala zjutraj oba zelo hitro teči. In tako je tudi z nami in globalizacijjo.